

ЏУЛИЈАН БАРНС ПРИЧА КОМШИНИЦИ РЕЈЧЕЛ ВАЈТРИД ШТА ГА НЕРВИРА У ВЕЗИ СА ТУГОМ

У свом најновијем књижевном делу, сложенем, ученом и беспопштедно савременом проучавању дендизма и културних обичаја Париза и Лондона с краја деветнаестог века, Џулијан Барнс прави кључну разлику између згодног мушкарца са слике Џона Сингера Сарцента (1856–1925) и упадљивог црвеног огртача који носи: „Огртач се сада памти више него његов млади власник”, пише Барнс. „Уметност надживљава лични хир, породични углед, друштвене идеологије; време је увек на страни уметности.” Слика о којој је реч, *Др Поци код куће* из 1881. године, позната је по свом раскошно експлозивном приказу црвених тонова. Упркос ономе што Барнс тврди, њен модел – француски гинеколог и монденски доктор Самјуел Жан Поци – остао је енигма и више од једног века касније, све док писац није преузео на себе да истражи Поцијев брак, афере, друштвене амбиције, везе с разним личностима укључујући Оскара Вајлда и Сару Бернар, војну каријеру и рад на пољу медицине, и насилни крај његовог живота. У књизи *Човек у црвеном каиушу* (Геопоетика издаваштво, 2020), Барнс ствара упечатљиву биографију читаве епохе, користећи Поција као осовину која повезује све сложене механизме тог времена.

Вероватно ниједан савремени аутор није у толикој мери и са толико успеха писао о уметности и смрти као овај седамдесетчетворогодишњи британски новинар, есејиста и романописац. Стално изнова, у белетристичком и документарном раду, Барнс се суочава с културним предметима који су надживели своје време, и са смртним бићима која су рањива, сложена, очајна у својој недовршености, и којима време напросто није наклоњено. Барнс је прилично обимно писао о готово свакој теми под сунцем – од криминалистичких романа до репортажа о храни – тако да би се његов читалачки аудиторијум могао поделити у неколико група: читаоци који обожавају његове есеје о Француској; читаоци које су до суза ганула његова размишљања о љубави, вери и губитку (посебно његов потресни омаж тузи, роман *Нивои животова* [Геопоетика издаваштво] из 2013. године, који је написао након смрти супруге, књижевне агенткиње Пет Каванах 2008); читаоци које су одушевили његови мрачни, вешто написани романи о слабостима средовечног човека и његовом вечито ломљивом идентитету (међу њима високо место заузима роман *Ово личи на крај* [Геопоетика издаваштво] који је добио Букерову награду 2011. године). Да није прозе која пружа истинско задовољство у читању, Барнсову публику вероватно би уплашила толика количина енциклопедијског знања. Комшиница, уметница и добитница Тарнерове награде Рејчел Вајтрид, свратила је пролетос у дом славног аутора у северном делу Лондона како би разговарали о његовој љубави према Француској, непрекидном туговању и губитку његовог стола за снукер.

РЕЈЧЕЛ ВАЈТРИД: Ово је први пут да заиста интервјуишем некога и прва помисао ми је била да је најбоље да Вас интервјуишем у Вашем дому. Сада када седимо овде, видим да има колико просторија у пошћуносћи исцунјених књићама, од пода до плафона. Чини се и да имате више радних соба.

ЏУЛИЈАН БАРНС: Имам само једну радну собу. Ова просторија је некада била соба за билијар, све док нисам задобио повреду десног рамена која је угрозила моју „каријеру“, тако да је сада билијарски сто прекривен књигама и сликама. Вероватно више никада нећу играти билијар код куће. Претпостављам да би агент за некретнине ову собу назвао библиотеком. Имам радну собу одмах поред. Кућа је велика, али заправо нема много просторија. Међутим, све оне су прилично простране.

Р. В.: Каква Вам је свакодневна рутина?

Џ. Б.: Устајем прилично касно. Зависи од тога да ли тренутно пишем и шта пишем. Ако пишем, дугорочно сам прилично дисциплинован. А ако имам идеју за књигу, отприлике знам колико ће ми времена требати да је напишем – годину, две, можда и више. Уколико је у питању новински текст, тада сам

помало опседнут тиме да га предам на време, делимично зато што сам некада радио као новинар.

Р. В.: Увек су ми се дојављали Ваши текстови за „Џејцлаку у кухињи“ [Барнсова недељна колумна о кувању код куће која је излазила у The Guardian-у од 2003. до 2004. године]. Мора да је било тешко писати из недеље у недељу.

Џ. Б.: Па, као мушкарац који кува, а који није био научен како да кува док је био дете, то је било питање обавезе – знаш да мораш да напишеш нешто једном недељно. Па размишљаш унапред: „А шта је с цвеклом? Може ли о томе да се напише колумна?“ Некада сам имао и недељну колумну као телевизијски критичар. Сам процес писања никада не постаје лакши. Сваки пут покушаваш да урадиш нешто другачије. Помаже сазнање да си већ успео нешто слично у некој другој области. Вероватно је исто и код Вас, када радите са бојом или материјалом који Вам је већ познат.

Р. В.: Врло је слично и у мом креативном процесу. У Вашем, то је језик. Али у оба случаја, сваки пут морамо да црпи-мо материјал из различитих извора и места, и да све то обликујемо у једну ствар, један начин следања, како бисмо створили уметничко дело.

Џ. Б.: Да, и још ми је то једнако узбудљиво као и када сам почињао. Заправо, још је узбудљивије јер сам сада мање анксиозан. Био сам прилично анксиозан док сам писао свој први роман који има око сто седамдесет страница и на којем сам радио седам година.

Р. В.: Али све се сада иакође бавили и новинарством.

Ц. Б.: То ме није успоравало. Успоравало ме је то што нисам знао шта радим и нисам сматрао да имам право да будем романописац. Други људи су били романописци. Знате, заиста нема много уметника или писаца који су деца уметника или писаца.

Р. В.: Зајраво, ја јесам дејше уметнице. Моја мајка је била уметница, иако никада није зарађивала новац од њоја. Али одрасла сам у боемској, уметничкој породици у северном делу Лондона.

Ц. Б.: Па, то је срећа. Или је занимљиво, у најмању руку.

Р. В.: Помало и једно и друго. Хјела сам да Вас њишам о једном Вашем есеју који сам недавно прочишала, о слици Сплав Медузе [Теодора] Жерикоа. У њоследње време мноћо размишљам о кайшасирофама.

Ц. Б.: Сви то чинимо.

Р. В.: Па, оно шјо сје најисали о шјој кайшасирофи било је фасцинанћно, у смислу како њосмајраћи шју слику. Можемо је њосмајраћи и као вајарско дело. Поћићуно је шјродимензионална. Али можемо је шјакође видећи и као љриказ велике кайшасирофе шјој времена. Сећам се да смо је љроучавали у школи. То је једно од оних дела које оживи када се о њему љовори.

Ц. Б.: Канибализам. Гурање људи у море. Побуна на броду. Све је почело од конкретног догађаја који је Жерико темељно истражио. А онда, како су људи заборављали детаље, претворило се у метафору. Сви смо ми, у различитим тренуцима свог живота, ти који се пењу уз јарбол, шаљу сигнал за помоћ и надају се да ће бити примећени.

Р. В.: Шја сје радили у ноћи Брејзишја?

Ц. Б.: На коју тачно ноћ мислите? Било је много „ноћи Брејзита”. Најновију сам одлучио да игноришем.

Р. В.: То сам урадила и ја. Оћишла сам на сјавање у љола девећи и љрићремила се на најјоре.

Ц. Б.: Имао сам пријатну, мирну вечеру са својом партнерком и онда смо отишли на спавање. Највише ме је бринуло да ли ће бити много ватромета, јер би то престравило њеног цeka расела. Мрзи ватромет. Али нисам радио ништа јер нисам желео ни да славим ни да тугујем.

Р. В.: На чему шјренућно радиће?

Ц. Б.: Тренутно сам у затишју, ту и тамо напишем понеки љутити текст за некакав европски лист о Брејзиту. Ове године сам одлучио да одлазим у Европу што више могу и да то буде јавно.

Р. В.: Као дејше, јасно се сећам шјој узбуђења кад смо се љридружијвали Евројској унији. Мој оћац је био врло ањажован у Лабуристичкој сјранци. Све шја сада делује као корак уназад, љоврашак назад.

Ц. Б.: Не знамо још да ли ће то бити економска катастрофа. Не знамо чак ни да ли ће бити политичка катастрофа. Мислим да је то морална катастрофа. Чини се као да су они „лоши момци” одлучили да униште све што је функционисало. Нападају Националну здравствену службу већ двадесет година. Сада су се окренули ВВС-ју. А десничарска штампа је, наравно, одувек била против Европе. Када постанем владар, увешћу

забрану од двадесет пет година да било који бивши ученик Итон колеџа буде премијер ове земље.

Р. В.: *Јесте ли Ви ишли у Ишон?*

Ц. Б.: Забога, не. Ишао сам у Лондонску градску школу. Стипендиста сам који потиче из средње друштвене класе. Мада, морам признати, има много итонаца са заиста, заиста лепим манирима.

Р. В.: *И Ви имате лепе манире.*

Ц. Б.: Постају све гори. Када сам одрастао у Ектону, а касније у Нортвуду, у округу Мидлсекс, светом су управљали углађени момци и пословни људи из Ситија, који су тада и даље одлазили у канцеларију и суботом ујутру, радећи пет и по дана недељно. Једноставно, деловало је као нешто уобичајено, нешто што ће увек тако бити. Онда су дошле шездесете и помислио сам: „Ова земља се мења.” Никада не треба потценити шта моћ и новац, или само њихово ишчекивање, раде људима и њиховом осећају да им све припада.

Р. В.: *Надам се да су моја деца довољно разумна да то схвате.*

Ц. Б.: Нисам био у иностранству до своје тринаесте године. Тек тада сам са родитељима почео да одлазим на летњи одмор колима по Француској, две-три недеље сваког лета. Данашња деца путују невероватно много. Европа за њих није оно помало застрашујуће место какво је за мене било. Она се сналазе, познају предности. Сада само треба да сачекамо да постану људи на власти и да замрзе оно што су будале пре њих учиниле.

Р. В.: *Постоји теорија да нећемо моћи да сачекамо свећ док две шрећине*

свећске популације не нестане. То је прилично дејресивно.

Ц. Б.: Можда је тачно да млади дају већи приоритет климатским променама него политичком јединству с Европом. И не бих им на томе замерио! Баш сам читао чланак о томе како многе птице које су раније летеле на југ преко Афричког рога то више не чине, јер је овде сада толико топло. То значи да се више не хране скакавцима. А скакавци, сада када немају природне непријатеље, уништавају усеве.

Р. В.: *Ефекат леишира. Једна ствар се промени и ланчана реакција буде невероватна.*

Ц. Б.: Али те последице се никад не осете у Менхетну или у лондонском Ситију. Готово увек највише пате најсиромашнији.

Р. В.: *Проводише ли многа времена у Француској?*

Ц. Б.: Не. Мислим да сам једини франкофил у Британији који може себи да приушти кућу у Француској, а који је заправо нема.

Р. В.: *Само сам прећупавила, сугећи то свему што сам читала о Вама, да имате кућу тамо.*

Ц. Б.: Немам ниједну викендицу, никакву другу некретнину. Никада их нисам имао. Морао бих онда стално тамо да одлазим. И да је одржавам или нађем неког ко ће то радити. По темпераменту једноставно нисам добар у тим стварима. Такође, заиста волим да путујем у различите делове Француске, у оне у којима још нисам био. Пре много година питао сам [писца] Вилијама Бојда,

који је имао кућу у Француској: „Која је тачка преокрета када поседовање куће почиње да се исплати?” Он је рекао – када тамо проводиш три до четири месеца годишње. У то време, моја супруга је била жива и имала је шест недеља годишњег одмора. И ретко је користила свих шест. Идеја да све те недеље проведемо у кући у Француској и још да бринемо о одржавању кад нисмо тамо... Много, много више волим да изнајмим смештај по разним местима.

Р. В.: *Волела бих да причамо о нечему веселијем, али Ваш есеј о Пашиној смрти (Нивои живота, 2013) једно је од најдирљивијих дела које сам икада прочитала о џузи. Заиста изузетно наивно.*

Ц. Б.: Хвала Вам. И даље добијам много писама о томе, што није изненађујуће, јер људи и даље умиру, иако ми то не желимо. Мислим да је туга или недовољно описана или лоше описана. Или описана уз утеху која се проналази у религији.

Р. В.: *Али џуја се мења, зар не? Начин на који размишљаш о нечијој смрти се мења. Нисам била у ситуацији да изгубим џаршнера, иако да не знам како то изгледа. Родитељи су ми умрли док сам била још прилично млада. Направила сам једно уметничко дело о очевој смрти – није се заправо радило директно о његовој смрти, али је она некако џродрла у њега, и то је било изузетно снажно дело (Плитак дах, 1988). Касније сам направила још једно, користећи кућу коју сам џронашла у родитељској кући. На крају је то џоснала скулптура коју је сачињавало 14.000 кућија које су изложене у Тејш галерији (Насип, 2005).*

Тако сам искористила џу клицу ужасној искушва очеве смрти.

Ц. Б.: Оно што ме заиста нервира код туге јесте то што се вољена особа неизбежно памти на исти начин. У почетку сам много волео када би ми неко испричао неку успомену на њу за коју нисам знао, нешто што ми та особа никада није рекла. У том тренутку, када бих чуо нову причу, а све захваљујући непознатој појединости коју је прича донела, вољена особа би изнова оживела.

Р. В.: *То је џрелејо.*

Ц. Б.: Али се с временом то све ређе дешава. После четири-пет година, тек повремено чујем нешто ново. Тако се и туга мења, не само због протока времена, већ и због понављања сећања. У мом памћењу вољена особа постаје некако општија, уопштена појава. А за живота је била врло посебна, конкретна особа, и због тога ми је криво. Али не могу ништа да учиним у том погледу.

Р. В.: *Успомене се заиста иако мењају. Послају ојшњије. Оно што ја радим у свом раду, зовем „џретурање џо сојсшвеној канши за џубре”. Сшално то радим са сећањима, неџресшано им се враћам.*

Ц. Б.: Замишљам то као неку врсту компоста. Све што ти се деси, све што видиш, неизбежно заврши на тој гомили компоста. И онда, три године касније, одједном никне кромпир. То може бити и метафора писања. Ствари морају да се „слегну”, да сазру. Често ни сам не знам одакле ми је нека идеја дошла. Последња књига, *Човек у црвеном каиуш*, редак је изузетак. Године 2015. био сам на изложби портрета Џона Сингера Саргента

у Националној галерији портрета и видео ту слику.

Р. В.: *И кад сће видели шу фиџуру у црвеном, одмах сће љожелели да истражи сће живош шои човека?*

Ц. Б.: Сliku никада раније нисам видео, јер је била скривана и није била доступна јавности све до 1990. када је први пут изложена. Прочитао сам текст поред слике и писало је: „Познати гинеколог, такође чувени Дон Жуан”, и помислио сам: „Ох, то је занимљиво.” Али је било и чудно, јер прилично добро познајем Француску с краја деветнаестог века. А на слици је био младић необичног имена које бих сигурно запамтио да сам га већ раније негде срео. То је било све што сам тада помислио. Две и по године касније, када сам размишљао о писању трилогије о лекарима који су умрли на запањујући и неочекиван начин, наишао сам на његово име у једној од својих бележница. Њега сам првог почео да истражујем. Имао је политичке, књижевне и уметничке везе, а ипак, кад се погледају дневници из тог периода, једва да се помиње. То ме је заинтриговало, јер је очигледно био врло утицајан човек.

Р. В.: *Да ли сће желели да му на неки начин „да сће глас”?*

Ц. Б.: То ми звучи помало претенциозно. Не верујем да сам помислио: „Морам да дам глас доктору Поцију, јер је сувише дуго био без њега!” Пре је у питању то што је био неко кога сам можда могао да оживим кроз специфична знања и таленат који имам. Али приповедати о његовом животном путу било је фасцинантно, посебно у контексту тадашње Француске – монархистички уређене, католички оријентисане, преплављене насиљем, под утицајем Драјфусове афере, дисфункционалне државе. Доктор Поци је био глас разума и трезвености. То је било време када су Енглеска и Француска замало ушле у рат. Претпостављам да због тога нисам дубоко песимистичан у вези са односом Британије и Европе, јер ће увек постојати људи с обе стране Ламанша који ће желети да дођу овамо или да оду тамо и који ће функционисати на нивоу вишем од политике. Неки од њих ће бити уметници попут Вас или писци попут мене. А неки ће, опет, бити познати гинеколози.

(С енглеској превела Јована Војвођић)